¶ In librū Quartū

Sententiarum Tituli.

Diſtinctio.1. ¶ De ſacramentis.
Quid ſit ſacramentum.
Quid ſit ſignum.
Quo differant ſignum ⁊ ſacramentum.
Quare inſtituta ſunt ſacramenta.
De differentia ſacroꝝ veterum ⁊ nouorum
De circumciſione. (ciſionē.
Quod remediū illi habuerūt q̄ fuerūt añ circū
De inſtitutione circūciſionis ⁊ de cauſa.
De paruulis defunctis ante diem octauū
quo fiebat circumciſio.
Diſ.2. ¶ De ſacramentis noue legis.
De baptiſmo.
De differentia baptiſmi ioannis ⁊ chriſti.
Quid vtilitatis baptiſmus ioānis habuit.
Si fuit ſacramentum baptiſmus ille.
De forma baptiſmi ioannis.
Diſ.3. ¶ Quid ſit baptiſmus.
De forma baptiſmi.
Quod apoſtoli in nomine chriſti baptiçauerūt
Si in nomine patris tm̄ vel ſpiritusſcti poſ/
ſit tradi baptiſmus.
De inſtitutione baptiſmi.
Quare in aqua tm̄ fiat.
De imerſione quotiens fieri debeat.
Quando circumciſio amiſit vim ſuam.
De cauſa inſtitutionis baptiſmi.
Diſ.4. ¶ De illis q̄ ſuſcipiunt ſacrm̄ ⁊ rē: ⁊ rē ⁊ non
ſacramentū: ⁊ ſacramentū ⁊ non rem.
De ficte accedentibus.
Quomodo intelligat̄ illud: quotq̄t in chri
ſto baptiçati eſtis chriſtū induiſtis. (tritio
Quod paſſio ſupplet vicē baptiſmi ⁊ fides ⁊ cō/
Quid ꝓſit baptiſmꝰ cū fide accedētibꝰ.
Quid dimittit̄ in baptiſmo iuſtis.
Cuiꝰ rei ſit ſacrm̄ baptiſmꝰ quē recipit iuſtꝰ
Diſ.5. ¶ Quod baptiſmus eque bonꝰ eſt a bono vel a
malo: datus bono vel malo.
De poteſtate baptiſmi ⁊ miniſterio.
Que fuit poteſtas baptiſmi quā chriſtꝰ po/
tuit dare ſeruis: ⁊ non dedit.
Diſ.6. ¶ Quibus liceat baptiçare.
Si rebaptiçādi ſunt ab hereticis baptiçati.
Quod nullus in materno vtero baptiçatur.
Utrū baptiſmꝰ ſit cū vbā corrupte ꝓferunt̄
De illo qui pro ludo immergitur.
De reſponſione patrinoꝝ.
De cathecīſmo ⁊ exorciſmo.
Diſ.7. ¶ De ſacramento cōfirmationis qđ non ni/
ſi a ſūmis ſacerdotibus tradi poteſt.
Que ſit virtus huius ſacramenti.
Utrū hoc ſacramētū dignius ſit baptiſmo.
Utrū poſſit iterari.
Diſ.8. ¶ De ſacramento altaris.
Quod huius ſacramenti in veteri teſtamento
figura preceſſit ⁊ baptiſmi.
De inſtitutione huius ſacramenti.
De forma
Quare chriſtus poſt alium cibū dedit hoc
ſacramentū diſcipulis.
De ſacramento ⁊ re.
Quod res ſacramenti duplex eſt.
¶ De duobus manducandi modis. (mi. Diſ.9.
De errore illoꝝ q̄ dicūt chrm̄ tm̄ a bonis ſu
De intelligētia q̄rundā verboꝝ ambiguoꝝ
¶ De hereſi illoꝝ qui dicunt corpus chriſti Diſ.10
nō eſſe in altari/niſi in figura vel in ſigno.
De ſanctoꝝ teſtimonijs q̄bus ꝓbat̄ verum
corpus chriſti eſſe in altari.
¶ De modo conuerſionis Diſ.11.
Quō dr̄ corpꝰ chriſti cōfici de ſubā panis.
Quare ſub alia ſpecie ſumatur.
Quare ſub duplici ſpecie.
Quare aqua miſceatur vino
Quale corpꝰ dedit chriſtꝰ diſcipulꝭ in cena.
¶ Ubi illa accidentia fundentur. Diſ.12
De fractione ⁊ partibus.
De confeſſione Berengarij.
Quid ille partes ſignificent.
Si chriſtus imolat̄ in altari quotidie: et an
ſit ſacrificiū quod a ſacerdote gerit̄.
De cauſa inſtitutionis.
¶ Si h̄ ſacrm̄ ꝯficiat̄ ab hereticꝭ vꝉ excōicatꝭ Diſ.13
Quid facit hereticū ⁊ quid ſit hereticus.
¶ De penitentia. Diſ.14
Unde dicit̄ penitentia.
Quid ſit penitentia.
Quid ſit penitere.
De ſolēni ⁊ vnica penitentia
Quod pctā ſepe dimittunt̄ p penitentiā.
¶ Quod pluribus irretitus peccatis nō poteſt Diſ.15.
vere de vno penitere/niſi de oībꝰ peniteat
Quibus de cauſis contingunt flagella.
De egyptijs ⁊ çodomitis qui dicunt̄ tp̄ali/
ter puniti/ne in eternū perirent.
De generibus elemoſyne.
Quid ſit elemoſyna.
Utrum in mortali peccato pmanētes/ ⁊ lar
gas elemoſynas facientes/debeant dici ſa
tiſfacere.
Utrū bona q̄ fiunt ab aliq̄bꝰ malis valeāt
ad meritū vite/cū fuerint cōuerſi ad bonū
¶ De tribꝰ in penitētia ꝯſiderādis. ſ. cōpun Diſ.16
ctione/confeſſione/⁊ ſatiſfactione.
Que ſit vera ſatiſfactio.
Que ſit ſatiſfactio falſa.
De tribus actionibus penitentie.
De multitudine venialiū q̄ grauāt vt vnū
grande peccatum.
De ſatiſfactione venialium.
¶ Utrū ſine cōfeſſione dimittant̄ peccata. Diſ.17.
Si ſufficit ſoli deo confiteri.

Qꝫ nõ ſufficit ſoli deo ꝯfiteri/ſi poſſit ſacer/
doti confiteri.
An ſufficiat confiteri laico.
Ad quid valeat confeſſio.
Diſtinc.18. ¶ De remiſſione quã ꝑſtat ſacerdos.
De clauibus.
De vſu clauium.
Si ſacerdos põt dimittere pctã vł retinere.
Quõ ſacerdotes dimittũt pctã vel retinẽt.
Quõ ſacerdotes ligãt vel ſoluũt a peccatiſ.
Quõ intelligendũ ſit illud: Quodcũqꝫ ſol/
ueris ſuper terram ⁊c̃.
Que ſũt iteriores tenebre ⁊ iterior macula.
Diſtinc.19 ¶ Quando he claues dantur et quibus.
Utrũ ꝑ indignos tranſfundatˀ grã dignis.
Quomodo intelligendũ ſit: Maledicã be/
nedictionibus veſtris.
Qualis eſſe debeat iudex eccleſiaſticus.
Diſtinc.20. ¶ De his qui in fine penitent.
De his qui penitentiã non complent.
De illo cui ſacerdos indiſcretus iniũgit pe/
Qꝫ morietib⁹ nõ ẽ impo/ (nitentiã paruã.
nẽda ſatiſfactio/ſed innoteſcenda.
Qꝫ non eſt penitentia neganda/vel recon/
ciliatio in neceſſitate.
Qꝫ p̃ſbyter non reconciliet aliquem incon/
ſulto epiſcopo niſi in neceſſitate.
An oblatio eius ſit recipienda qui currens
ad penitentiam preueniť morte.
Diſtinc.21. ¶ De peccatis ꝗ poſt hanc vitã dimittunť.
De his qui edificant aurum/argentum/lapi
dem/lignum/ fenum/ ſtipulam.
De igne purgatorio quo alij citius/alij tar/
dius purgantur.
Quid ſit edificare lignũ/fenũ/aut ſtipulaꝫ.
Quid ſit edificare auꝝ/argẽtũ/lapidẽ p̃cio/
Qꝫ aliquis vere penitet: ⁊ ſi non de (ſum.
omni veniali.
Quid ſit generalis confeſſio.
Qꝫ nemo debet ꝯfiteri peccata ꝗ non fecit.
De pena ſacerdotis q̇ pctã ꝯfitẽtiſ publicat.
Diſtin. 22. ¶ Si peccata dimiſſa redeant.
Quid ſit ſacramentum ⁊ res.
Diſtin. 23. ¶ De ſacramento vnctionis extreme.
De tribus generibus vnctionis.
A q̇bus fuerit hoc ſacramentum inſtitutũ.
De iteratione huius ſacramenti.
Diſtin.24. ¶ De ordinibus eccleſiaſticis: ⁊ quot ſint.
Quare ſunt ſeptem.
Quales aſſumendi ſint ad clerum.
De corona ⁊ tonſura.
De hoſtiarijs.
De lectoribus.
De exorciſtis.
De acholytis.
De diaconibus.
De preſbyteris.
Qui dicuntur ordines ſacri.
Quid appelletur ordo.
De nominibus dignitatis ⁊ officij.
De epiſcopo.
De pontifice.
De quadripartito epiſcopoꝝ ordine.
De vate.
De cantore.
¶ De ordinatis hereticis. Diſtinctio.25.
De ſimonia vnde dicitur ⁊ quid ſit.
De his q̇ a ſimõiaciſ ordinanť ſciẽter vł nõ.
De his q̇ dicũt ſe emere corpalia ⁊ nõ ſpũa/
De diſtinctiõe ſimoniacoꝝ. (lia.
De his q̇ violẽter ab hereticiſ vł alijs ſimo/
niacis ordinanť.
¶ De ſacramento coniugij. Diſtinctio.26
De inſtitutione ⁊ eius cauſa.
Quando ſm̃ preceptum ⁊ ſm̃ indulgentiaꝫ
contractum ſit coniugium.
Quibus modis accipitur indulgentia.
Qꝫ nuptie bone ſint.
Cuius rei ſacramentum ſit coniugium.
¶ Que ſunt conſideranda in coniugio. Diſtinctio.27
Quid ſit coniugium.
De ꝯſenſu qui efficit coniugium.
Quando incipit eſſe coniugium.
De opinione quorundam/qui dicũt coniu/
gium non eſſe ante carnalem copulam.
Qꝫ ſpõſa põt eligere monaſteriũ ſine ꝯſenſu
Qꝫ ꝯiugatus ſine ꝯiugis ꝯſenſu (ſponſi.
nequit profiteri continentiam.
De adulterinis coniugijs.
Qꝫ multipliciter ſponſus ⁊ ſponſa accipiť.
Que ſpõſa ſit vidua mortuo ſpõſo ⁊ ꝗ non.
¶ Si ꝯſenſus de futuro etiam iuramẽto fir Diſtinctio.28
matus faciat coniugium.
De his ꝗ ꝑtinent ad ſubſtantiã ⁊ ad decorẽ
Utrũ ꝯſenſus ille q̇ facit ma/ (ſacramẽti.
trimoniũ ſit de carnali copula/an de coha
bitatione/ an de alio.
Quare de latere viri formata eſt mulier.
¶ Qꝫ nõ ẽ ꝯſenſus legitimus vbi ẽ coactio. Diſtinctio.29
¶ De corde qui euacuat ſenſum. Diſtinctio.30.
De coniugio Marie ⁊ Joſeph.
De finali cauſa coniugij.
Qꝫ malus finis nõ ꝯtaminat ſacramentum.
¶ De tribus bonis coniugij. Diſtinctio.31.
De duplici ſeparatione.
De his q̇ ꝓcurãt venena ſterilitatis.
Qñ ſint homicide q̇ ꝓcurant abortum.
De excuſatiõe coitus/q̇ fit ꝑ bona coniugij.
De indulgentia quam fecit apoſtolus.
De malo incontinentie.
De carnis delectatiõe ꝗ pctm̃ ſit vel non.
¶ De ſolutione carnalis debiti. Diſtinctio.32.
De ꝯtinentia ex cõmuni ꝯſenſu ſeruãda.
Quando ceſſandum ſit a coitu.
Quibus tꝑibus nõ ſint celebrande nuptie.
¶ De diuerſis legibus coniugij. Diſtinctio.33.

¶ Capitulorum et diſtinctionum Libri Quarti Sententiarum Tituli

Utrū Joannis virginitas ſit prẽferenda caſtitati abrae.
Que erat conſuetudo coniugij ſub lege.
Cui licebat tunc plures habere vel non.
Diſtinctio.34 ¶ De perſonis legitimis.
De frigidis ſeparandis vel non.
De his q̄ maleficijs impediti coire nequeūt
De furioſis.
De his q̄ dormiunt cum duabus ſororib⁹.
Quod non eſt dimittēda vxor ꝑ aliqua macula corporis.
Diſt.35. ¶ De iure viri ⁊ mulieris.
Quod fornicariā nequit dimittere vir/niſi ipſe expers fuerit fornicationis ⁊ econuerſo.
De reconciliatione eoꝝ qui ꝓpter fornicationem ſeparantur.
De illis qui ante coniunctionē ſe polluerūt per adulterium.
Diſt.36 ¶ De ſeruis.
Utrum propter extremā conditionē poſſit fieri ſeparatio.
De copulatiōe ſerui ⁊ ancillẽ diūſoꝝ dñoꝝ.
De viro q̄ ſe facͭ ſeruū vt diuidatͬ ab vxore.
De ẽtate contrahentium.
Diſt.37. ¶ In qb⁹ ordinib⁹ neq̄at ꝯtrahi mrīmoniū
De interfectoribus ſuaꝝ coniugum.
Diſt.38. ¶ De votis ⁊ de votorum differentia.
De illis q̄ poſt longā captiuitatē redeunt.
Diſt.39. ¶ De diſpari cultu.
De ꝯiugio fidelis ⁊ infidelꝭ ⁊ duoꝝ īfideliū.
De fornicatione ſpirituali propter quam dimitti coniunx poteſt.
Pro q̄bus pctis poſſit fieri ſeparatio vel nō
Quando licet fideli aliam ducere vel non.
Utrum coniugium inter fideles ſit.
Quod coniugiū ſit legitimum.
Diſt.40 ¶ De cognatione carnali.
De cōputatione graduū conſanguinitatis
Quare ſex gradus computantur.
De diſpēſatiōe gregorij habita ad anglicoſ
Diſt.41. ¶ De gradibus affinitatis.
De varijs traditionibus affinitatis.
Si coniugiū ſit inter eos qui nota ꝯſanguinitate diuiduntur.
Quibus perſonis teſtificantibus ſint dirimenda coniugia.
Quid ſit fornicatio:⁊ quid ſtuprum.
Quid adulterium:⁊ quid inceſtus.
Quid raptus.
Diſt.42. ¶ De ſpirituali cognatione.
Qui ſunt filij ſpirituales.
De copula ſpiritualium vel adoptiuorū et naturalium filioꝝ.
De copula filioꝝ q̄ ante compaternitatem vel poſt nati ſunt.
Si cui liceat duas cōmatres ducere vnam poſt aliam.
Si vir ⁊ vxor ſimul tenere valeant pueruꝫ.
De ſecundis ⁊ tertijs ⁊ deinceps nuptijs.
¶ De reſurrectionis ⁊ iudicij conditione. Diſ.43.
De voce tubẽ.
De nocte media.
De libris qui tunc aperientur.
De memoria electorum/ſi tunc p̄terita mala teneat.
Quō itelligitͬ chr̄s iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ
De his qui viui reperientur.
¶ De ẽtate ⁊ ſtatura reſurgentium. Diſ.44
Quod reſurget quicq̄d fuit de ſubſtantia ⁊ natura corpis:⁊ ſi nō in eadē parte corporis.
Quod ſine omni deformitate reſurgent.
Utrum reproboꝝ corpora cū deformitatibus reſurgant quas hic habuerunt.
Quod nō ꝯſumetͬ maloꝝ corpa q̄ tūc ardebūt.
Si dẽmones corpali igne cremabuntur.
Si aiẽ ſuẽ corpib⁹ ſentiunt ignē materialē.
De abortiuis fẽtibus ⁊ monſtris.
¶ De diuerſis aiaꝝ receptaculis poſt mortē Diſ.45.
De ſuffragijs defunctorum.
De officijs ſepulturẽ.
De duobus ẽque bonis/quorum alter poſt mortē plura habet auxilia.
Quibus ſuffragijs iuuabūtur mediocriter boni in fine reperti.
Quō ſcti ⁊ gl̄ificati vel angeli audiūt p̄ces ſupplicantiū:⁊ quō intercedunt ꝑ nobis.
¶ Si valde malis prẽſtatͬ mitigatio pẽnẽ. Diſ.46.
De occulto iudicio dei.
De iuſticia ⁊ miſericordia dei.
Quare q̄dam opera dicuntͬ iuſticiẽ/ q̄dam miſericordiẽ vel bonitatis dei.
Quō vniūſẽ viẽ dñi dicūtͬ miſcdia ⁊ v̾itas Diſ.47.
¶ De ſententia iudicij.
Quod ſancti iudicabunt:⁊ quomodo.
De ordinibus eoꝝ qui erunt in iudicio.
De ordine iudicij ⁊ miniſterio angelorum.
Si poſt iudicium dẽmones prẽerunt hominibus ad puniendum.
¶ De forma iudicis. Diſ.48.
Qualis apparebit forma ſerui.
Quare ſm formā ſerui dr̄ chriſt⁹ ſuſcitaturus corpa.
De loco iudicij.
De q̄litate luminariū ⁊ tpis poſt iudicium.
¶ De differētia māſionū in cẽlo ⁊ ī inferno. Diſ.49.
Si quid ibi cognoſcitur ab aliquo qđ non intelligant omnes.
De parilitate gaudij.
Si maior ſit beatitudo ſctōꝝ poſt iudiciū.
¶ Si mali in inferno peccabunt. Diſ.50.
Quare dicuntur tenebrẽ exteriores.
Si dānatoꝝ aiẽ noticiā hēant eoꝝ q̄ h̄ fiūt.
De Laçaro ⁊ diuite.
Si boni ⁊ mali inuicem ſe videant.
De chaos inter bonos ⁊ malos.
Utrum viſa impioruꝫ pẽna minuat vel augeat gloriam bonorum.

In Quarto libro Sententiarum agitur.

- **De ſanatione impfecta q̄ fit p ſacramentoꝝ ſuſceptionē: iō agit de ſacramētis.**
  - **In genere**
    - **De Sacramentis**
      - Utriuſqꝫ legis/noue et veteris: diſtinctioue. 1.
      - Noue legis et baptiſmo Joanuis: diſtin. 2.
  - **In ſpecie**
    - **De baptiſmo**
      - Scdm ſe. Quid ſit/que materia/que forma: diſtin. 3
      - Quo ad effectnm reſpectu ſuſcipientis. diſt. 4
      - Quo ad effectum reſpectu conferētis: diſt. 5.
      - Quo ad miniſtrum et quedam alia. diſt. 6.
    - De confirmatione. De eius materia/forma ꝛ virtute: diſt. 7
    - **De Euchariſtia.**
      - Quo ad inſtitutionē/materiā ꝛ formam: diſt. 8.
      - Quo ad modum manducandi: diſt. 9.
      - Quo ad modum exiſtendi: diſt. 10.
      - Quo ad modum conuerſionis: diſt. 11.
      - Quo ad accidentia remanentia. diſt. 12.
      - Quo ad miniſtrū conficientem: diſtin. 13.
    - **Penitentia**
      - In ſe
        - In genere q̄ ad
          - Iterationem: diſtin. 14.
          - Sui integritatem. diſtin. 15.
        - In ſpecie de
          - Contritione ꝛ ſatiſfactione. diſt. 16
          - Confeſſione. diſt. 17
      - Quo ad miniſtrū
        - De auctoritate miniſtri. diſt. 18.
        - De poteſtate mali miniſtri: diſt. 19
      - Quo ad ſuſcipientē
        - Gratū
          - In p̄ſenti vita: diſt. 20
          - In futura vita: diſt. 21
        - Ingratū: qui recidiuat: diſt. 22
    - **Unctione**
      - Ibi de multiplici vnctione: diſt. 23
    - **Ordine**
      - Quo ad ſuſcipientem: diſtin. 24
      - Quo ad dantem: diſt. 25
    - **Cōiugio q̄tuz ad cauſas**
      - Formalē/inquantum eſt ſacramentū: diſt. 26
      - Efficientē q̄ ē ꝯſēſus ꝯtrahētiū
        - Cōſenſus eſt cauſa efficiens matrimonij: diſtinctione. 27
        - Conſenſus qualis eſſe debet: diſt. 28
        - De defectu conſenſus ex coactione: diſt. 29
        - De defectu conſenſus ex errore: diſt. 30
      - Finalē q̄ eſt bona mr̄imōij
        - In genere: diſt. 31
        - In ſpecie: de bono fidei cuiuſlibet matrimonij: diſt. 32.
        - In ſpecie de bono fidei antiquorum patrū: diſtinctione. 33.
      - Materialē que ē pſone ꝯhētis: vbi oſtenditur que perſone ſunt illegitime.
        - Ex impotētia coeundi. diſt. 34.
        - Ratione fornicationis. diſt. 35.
        - Conditionis ſeruilis: diſt. 36.
        - Impedimenti ſacri ordinis: diſt. 37.
        - Uoti ſolennis: diſt. 38.
        - Diſparis cultus: diſt. 39.
        - Conſanguinitatis: diſt. 40.
        - Affinitatis: diſt. 41.
        - Cognationis ſpiritualis: diſt. 42.
- **De ſanatiōe perfecta que cōſiſtit in corpoꝝ ꝛ animaꝝ glorificatione. Et contingit per**
  - Corpoꝝ reſumptionē p generalē reſurrectionē: vnde agit de
    - Reſurrectiōe ſm ſe ꝛ p q̄d: diſt. 43.
    - Reſurrectione quo ad ſtatum reſurgētium: diſtin. 44.
    - Statu animaꝝ in purgatorio: di. 45.
    - Statu animaꝝ in inferno: diſt. 46.
  - Judicialē diſcuſſionē: agit ergo de extremi. ſ. iudicij habitudine.
    - Quātū ad iudicij ordinē: di. 47.
    - Judicis qualitatē: diſt. 48.
    - Premiationē bonoꝝ: diſt. 49.
    - Premiationē maloꝝ: diſt. 50.

¶ Epilogus breuis ſupradictorũ.

His tractatis q̄ ad doctrinã rerũ ptinẽt: q̄bus fruendũ eſt/ ⁊ q̄bus vtẽdũ: ⁊ q̄ fruunt̃ ⁊ vtunt̃/ ad doctrinam ſignorũ accedamus.

¶ Incipit liber quartus de ſacramentis et ſignis ſacramentalibus. ¶ Caplm̄ I a

Diſtinctio 1 et habet. 6. ca. cum eorum. §. De ſacramentis in generali q̄ꝫtũ ad ſanitatem quam tribuunt.

Samaritanus enĩ vulnerato appropiãs curationi eius ſacramentorũ alligamẽta adhibuit: qꝛ cõtra originalis pcti ⁊ actualis vulnera/ ſacramẽtorũ remedia deus inſtituit. De q̄bus q̄ttuor primo conſideranda occurrũt. Quid ſit ſacramentũ. Quare inſtitutũ. In q̄bus conſiſtat ⁊ conficiat̃. Et q̄ ſit diſtãtia inter ſacramẽta veteris ⁊ noue legis.

De ſacramentis: vbi q̄ttuor ꝯſiderãda ſũt.

Addi. henrici de vurimaria. Samaritanus interp̄tat̃ cuſtos. ſ. chriſtus q̄ ẽ cuſtos generis hũani per carnis aſſumptionem.

¶ Quid ſit ſacramentum. b

Sacramentũ eſt ſacre rei ſignum. Dicit̃ tamen ſacramentũ etiã ſacrũ ſecretũ: ſicut ſacramentũ diuinitatis: vt ſacramentũ ſit ſacrũ ſignãs ⁊ ſacrũ ſignatũ: ſꝫ nũc agit̃ de ſacramẽto ſm̄ ꝙ eſt ſignũ. Item ſacramẽtũ eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma. Signũ vero eſt res p̄ter ſpeciẽ quã ingerit ſenſibus: aliq̄d aliud ex ſe faciens in cognitionẽ venire. Signorũ vero alia ſunt naturalia: vt fumus ſignificans ignem: alia data. Et eorũ q̄ data ſunt: q̄dã ſunt ſacramẽta/ q̄dã nõ. Omne enĩ ſacramentũ eſt ſignũ/ ſꝫ nõ ecõuerſo. Sacramentũ eius rei ſilitudinem gerit cuius ſignũ eſt. Si enĩ ſacramẽta nõ haberẽt ſimilitudinẽ rerũ quarũ ſacramẽta ſunt/ ꝓprie ſacramẽta nõ dicerent̃. Sacramentũ enĩ ꝓprie dicit̃ qḋ ita ſignũ eſt gratie dei ⁊ iuiſibilis gratie forma/ vt ipſi⁹ imaginem gerat ⁊ cauſa exiſtat.

Aug⁹ in. 10. li. de ciui. dei. Sacr̃m q̄d ſit.

Aug⁹ de doc. chriſtia. ⁊ habet̃ de ꝯſe. diſ. 2. ſacrificium. Signũ q̄d ſit. de ꝯſe. di. 2. ſignum.

Qr̄ differãt ſignũ ⁊ ſacr̃m

Quid proprie dicit̃ ſacr̃m.

Addi. henrici de vurimaria. Ex his patet ꝙ ſerpens eneus ⁊ crux que ponuntur in eccleſia/ ⁊ aqua benedicta ⁊ ſimilia: nõ ſunt ſacramenta: q̄uis enĩ iſta ſacras res ſignificẽt: non tamẽ inſtituta ſunt ad hoc vt cauſent gratiam: ſed potius ſerpens erectus fuit/ vt ſanarentur inſpicientes. Similiter crux ponitur: vt paſſionem chriſti imitemur Item aqua benedicta inſtituta eſt ad abigẽdos demones/ morboſq̄ꝫ pellendos. Si dicat̃ ꝙ ſm̄ iſtam definitionẽ caracter nõ ſit ſacramentũ nec corp⁹ chriſti verũ: qꝛ inuiſibilia ſũt. Dicendũ ꝙ ibi dicit̃ inuiſibile. i. intelligibile. Vel viſibile angelis ſm̄ ſe/ vel ſm̄ ꝯcomitãtias. Qḋ aũt vltio ponit̃ in definitiõe ⁊ cauſa exiſtat/ de h̄ nota. Qr̄ ſacr̃m nõ eſt cauſa efficiẽs/ nec materialis/ nec formalis/ nec finalis gr̃e: ſꝫ ẽ cauſa duplex. ſ. ꝯtinẽs ⁊ diſponẽs. Cõtinens ꝙ licet gr̃a ſit a ſolo deo tanq̄ꝫ auctore: cauſa tamen in ſacr̃is ꝯfert̃ tanq̄ꝫ in vaſis gr̃e. Diſponẽs cauſa ſilr̃ ẽ: qꝛ ſacr̃a diſponũt ad oblationẽ pcti ⁊ infuſionẽ gratie.

¶ Nõ ergo ſignificãdi tm̃ gr̃a ſacr̃a inſtituta ſunt/ ſꝫ etiã ſignificãdi. Que enĩ ſignificãdi gr̃a tm̃ inſtituta ſunt: ſolum ſigna ſunt/ ⁊ nõ ſacramenta: ſicut fuerũt ſacrificia carnalia ⁊ obſeruãtie cerimoniales veteris legis/ que nunq̄ꝫ poterãt iuſtos facere offerentes: qꝛ vt ait apl's. Sanguis hircorũ et taurorũ et cinis vitule aſperſus inq̄natos ſanctificabat ad emũdationem carnis/ nõ anime. Nã inq̄natio illa erat contactus mortui.

Qr̄ legalia meli⁹ dicuntur ſigna q̄ꝫ ſacr̃a.

Leuit̃. 4. d Heb. 9. d

Magiſtri diſtinguũt duplex opus. ſ. operãs/ qḋ eſt actio agẽs: ⁊ opus op̄atũ qḋ eſt res facta. Opus operatũ nunq̄ꝫ fuit meritorium ſiue iuſtificãs in veteri lege. Ipſa enĩ caro vituli vel agni immaculati nõ ꝯtulit plus offerẽtibus q̄ꝫ alia caro. Opus operãs q̄ñ fiebat ex charitate/ fuit meritoriũ. Vtrũq̄ꝫ noua lege iuſtificat: vt Amb. dicit ſup̄ epl'am ad Hebreos.

Addi. henrici de vurimaria.

¶ Vñ Aug⁹. Nihil aliud intelligo inq̄nationẽ quã lex mũdat/ niſi ꝯtactũ mortui hominis: quẽ q̄ tetigerat/ immũdus erat ſeptẽ diebus: ſꝫ purificabat̃ ſm̄ legem die tertio ⁊ ſeptimo: ⁊ ita mũdus erat vt iam intraret in templũ. Mũdabat etiã interdũ a corporali lepra illa legalia. Sꝫ nunq̄ꝫ ex op̄ibus legis aliq̄s iuſtificatus eſt/ vt ait apl's: etiã ſi in fide ⁊ in charitate fierent. Quare: qꝛ impoſuit ea deus in ſeruitutẽ/ nõ in iuſtificationẽ: ⁊ vt figura futuri eſſent/ volẽs ſibiipſi potius offerri ea q̄ꝫ idolis. Illa q̄ ſigna erãt: ſed tñ ⁊ ſacr̃a: licet minus ꝓprie in ſcripturis ſepe vocãt̃: qꝛ ſigna erãt rei ſacre: quã vtiq̄ꝫ nõ p̄ſtabãt. Illa aũt apl's op̄a legis dicit/ q̄ tm̃ ſignificãdi gr̃a vel in onus inſtituta ſunt.

Rom̃. 3. c. Gal. 2. d

Rom̃. 3. c. Act. 15. c Hoc ẽ onus qḋ nec vos nec p̄res veſtri portare potuiſtis.

¶ De cauſa inſtitutionis ſacramẽtorum. ¶ Caplm̄ II c

Triplici autẽ de cauſa ſacramenta inſtituta ſunt: ꝓpter humiliationem/ eruditionem/ exercitationem. Propter humiliationem q̄dem: vt dum homo inſenſibilibus rebus q̄ natura infra ipſum ſunt ex p̄cepto creatoris ſe reuerendo ſubiicit/ vt ex hac humilitate et obedientia deo magis placeat: et vt apud eum mereatur/ cuius imperio ſalutem q̄rit in inferioribus ſe: ⁊ ſi nõ ab illis/ ſed p̄ illa a deo. Propter eruditionem etiam inſtituta ſunt: vt p̄ id qḋ foris in ſpecie viſibili cernitur/ ad inuiſibilem virtutem q̄ intus eſt ad cognoſcendã mẽs erudiat̃. Homo enĩ q̄ ante pctm̃ ſine medio deum videbat: p̄ pctm̃ adeo hebuit/ vt nequaq̄ꝫ diuina neq̄at capere niſi hũanis exercitat⁹. Propter exercitationẽ ſilr̃ inſtituta ſunt: qꝛ cum hõ ocioſus eſſe nõ poſſit/ ꝓponit̃ ei vtilis ⁊ ſalubris exercitatio in ſacramẽtis: q̄ vanã ⁊ noxiã declinet occupationem: nõ enĩ facile capit̃ a tentatore/ q̄ bono vacat exercitio. Vnde Hierony.

Pria cauſa

Sc'da cauſa

Tertia rõ

Hierom̃. in epl'a ad ruſticum